

İTALYA'NIN HABEŞİSTAN'I İŞGALİNİN AKBABA DERGİSİNDEKİ YANSIMALARI*

*Fatih KESKİN***

*Özlem KESKİN****

ÖZET

1. Dünya Savaşının sonunda imzalanan anlaşmalarla sağlanan dünya barışı; Musollini liderliğindeki İtalya'nın izlediği sömürgeci politikaların giderek Faşizme doğru evrilmesi neticesinde, 2. Dünya Savaşına doğru gelişen ve ağırlıklı olarak Afrika kıtasını hedef alan askeri harekâtlarla bozulmaya başlar. İtalya'nın 1935 yılında başlattığı bir harekâtle Habeşistan'ı (Etiyopya) işgal etmesi, 2. Dünya Savaşı öncesinde gergin bir bekleyiş içinde bulunan bütün dünya ülkeleri gibi, Türkiye tarafından da yakından takip edilmiş ve bu işgal hakkındaki gelişmeler Türk diplomasisi ile eş zamanlı olarak Türk matbuatı tarafından da anlık değerlendirmelere tabi tutulmuştur. Özellikle, Türk mizah edebiyatının gelişmesinde büyük bir yer ve emek sahibi olan Akbaba dergisi, haftalar boyunca kapak karikatürlerinden içerik yazılarına kadar birçok sayfasını bu işgale ayırmış, mazlum Etiyopya halkının yanında yer almış ve Milletler Cemiyeti gibi uluslar arası kuruluşlar ile diğer Batılı devletlerin gayr-ı insani tutumlarını açıkça tenkit etmiştir. Dergide medeniyet kavramı üzerinde de çok durulmuş ve Batı'nın teknik üstünlüğünün insanlığa karşı büyük bir tehdit haline geldiğine sıkça vurgu yapılmıştır. Haftalık olarak yayımlanan derginin satirik ve mizahi yayınlar yoluyla Batı sömürgeciliğine karşı Habeşistan halkını savunması, daha çok iç meselelerle uğraşmak zorunda kalan genç Türkiye Cumhuriyeti Devletinin kendisi dışında gelişen dünya siyasetine duyarsız kalmadığının da bir göstergesidir. Biz bu çalışmamızda; Akbaba dergisinin daha çok 1935 ve 1936 yıllarındaki sayılarından yola çıkarak İtalya-Habeşistan savaşının merhalelerini tarihi süreçle mukayese etmeye ve bu savaşın Türk toplumu tarafından algılanış biçimi üzerinde durmaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Sömürgecilik, Afrika, Habeşistan, İtalya, Türkiye, Akbaba dergisi.

*Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Türk Dili Okutmanı, El-mek: mtarzan@hotmail.com

*** Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi, El-mek: ozlem2705@hotmail.com

REFLECTIONS OF ITALY'S OCCUPATION OF ETHIOPIA IN AKBABA JOURNAL

STRUCTURED ABSTRACT

Italy is the last country among the European states to join the race of colonialism. The first place Italy wants to conquer when it completely establishes its political unity is Tunisia just because of the reasons such as geographical proximity and that there is an Italian colony existing in the territory. But Italy can't obtain any results from this occupation request and Tunisia is be conquered by France. Italy, increasingly getting strength in term of economy and military forces, decides to invade Ethiopia in order o take part among the great colonial states. Italy that attempts to invade Ethiopia for the first time in 1896 can not succeed. In the following process, Italy that couldn't get what it wanted in the World War 1 begins to wait the suitable ground and conditions to put their plans about invading Ethiopia into practice again.

The world peace provided by the agreements signed at the end of the World War I starts to deteriorate with the military operations mainly aiming the African continent and developing towards the World War II as a result of the fact that the colonial policies that Italy follows under the leadership of Mussolini gradually evolve into fascism. Meanwhile, Ethiopia tries to defend itself by some political maneuvers such as being a member to the League of Nations and signing a adjudicator treaty with Italy. However, Italy led by Mussolini doesn't fail to watch for an opportunity in order to reach its colonial ambitions. In the Laval Pact Treaty signed in 1935, Italy's plans to invade Ethiopia are adopted by the European states as the non-formal agenda item. Subsequently, Italy's attack on Ethiopia begins in October, 1935.

The fact that Italy invades Ethiopia with the operation launched in 1935 was also closely followed by Turkey like all the world countries that were in a tense wait just before the World War II and the developments about this occupation were instantaneously assessed by the Turkish media in sync with the Turkish diplomacy. In particular, the Akbaba Magazine that had a great place and labor in the development of Turkish humor literature set place to this occupation for weeks in the magazine from the cover page to the text contexts; was on the side of aggrieved Ethiopian people; and clearly criticized the inhuman attitudes of the organizations such as the League of Nations and other Western states. The concept of civilization was mainly dwelled on in the magazine and the fact that the technical superiority of the West had been a major threat to humanity was frequently emphasized.

One of the main emphasis on the cover cartons of the Akbaba Magazine in this process is the power imbalance between Italy and Ethiopia. Italy that has colonial intentions over Ethiopia tries to camouflage these intentions with the propogandas that they bring civilization to Ethiopia. The fact that Italy that attacks Ethiopia with a disproportionate force promises peace and civilization for the Ethiopian people creates a paradoxical situation. This paradoxical situation provides material for the Akbaba Magazine fin terms of humor and

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/4 Winter 2015

satire. The magazine undertakes a broadcast operation against Italy and their colonial mentality by dealing with these materials in a satirical mode.

The League of Nations also gets its share from the criticism of Akbaba Magazine alongside the Western civilization. The ineffective intervention attempts and the passive position of The League of Nations both before the invasion and during the invasion disappoints the world public opinion that has expectations from them in accordance with its purpose of foundation and the mission it undertakes. This invasion in one way gains a feature of political move in which the efficiency and authority of the League of Nations over the world states. Some writings and cartoons which emphasize the fact that the League of Nations doesn't fulfill its task take place in the Akbaba Magazine.

The fact the Ethiopia achieves to resist for a while against the Italian attacks causes the extension of the time of the war. But after a while, the Ethiopians can not withstand the modern Italian weapons. After seven months of fighting, the Emperor Selassie is obliged to leave his country with a British ship and to refuge in the British on May 2, 1936. The Italian forces that completely capture Ethiopia after the escape of the emperor of Ethiopia bring blood and tear with them to the Ethiopian people instead of the civilization and prosperity they promised them. Many people are executed. These executions are also reflected on the cover cartoons of the Akbaba Magazine.

Many important results of the Italian-Ethiopian war occur. This war causing Italian-British tension in the Mediterranean greatly affects the political status of the Europe and the political balances. Rapidly changing cyclical balances causes the convergence of Italy which is in search of a powerful state in the Europe and Germany. Thus, the first step in the alliance between Hitler-Mussolini is taken. Berlin-Rome Axis is established in 1936 and the Nazi Germany and Fascist Italy sheerly approach to each other. The cooperation which will last until the World War II emerges in this process.

The Akbaba Magazine that is one of the important and long-lasting publications in Turkish Humor literature closely follows this process. The magazine revealing the intentions of Italians with exact analysis long before the beginning of the invasion turns out to be right about its predictions that the world peace would be deteriorated within a short time with the beginning of the invasion and that there would be a big war. Indeed, the invasion of Ethiopia by Italy is considered to be the beginning of the process leading to the World War II. It is also understood that the broadcasting policies of the Akbaba Magazine which doesn't fail to criticize the great states that chose to be silent in the international arena against the inhuman practices the Ethiopian people are exposed shows parallelism with the strategy Turkey follows in the international policy at many points. In this context, it is possible to say that Turkish public opinion and the Republic of Turkey does not remain silent against the aggrieved nations in Ethiopia in the strict sense and in Africa and Asia in the broad sense and that they take close interest in the political events occurring in these regions. In other words, the fact that the Akbaba Magazine defends Ethiopia against the Western colonialism via satirical and humorous publications is a clear

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/4 Winter 2015*

indication that the young Republic of Turkey that mainly has to deal with the interior issues does not remain insensitive against the world politics occurring outside the country.

Key Words: Colonialism, Africa, Ethiopia, Italy, Turkey, Akbaba magazine.

Giriş: İtalyan Sömürgeciliğinin Arka Planı ve İtalya ile Habeşistan Arasındaki İlk Askerî Temaslar

1870 yılında ulusal birliğini tamamlayan ve 1922 yılında Mussolini'nin iktidara gelmesiyle Faşist bir devlete dönüşen İtalya, genel anlamda sömürge edinme konusunda İngiltere ve Fransa gibi devletlere nazaran geride kalmıştı. Ancak Mussolini'nin iktidara gelmesiyle birlikte daha yayılcı bir politika izlemeye başlayan İtalya, sömürge arayışıyla Afrika kıtasına yönelir. İtalya'nın Habeşistan'a yönelik macerasını kısaca bu genel çerçeve içinde ifade etmek mümkün olsa da İtalya'nın Afrika'daki faaliyetlerini biraz daha eski tarihlerden başlatmak konunun daha iyi anlaşılması bakımından fayda sağlayabilir.

İtalya, siyasal birliğini tam olarak kurduğunda ilk olarak elde etmek istediği yer Tunus olur. Çünkü Tunus'un İtalya'ya çok yakın olmasının yanı sıra, Tunus'ta önemli bir İtalyan kolonisi bulunmaktaydı. Bununla beraber, Almanya'nın güçlü bir imparatorluğa dönüşmesinde de çok önemli bir rol üstlenen ve Almanya'nın ilk şansölyesi (başbakan) olan Bismark da Fransa'yı Tunus'u işgal etmesi konusunda teşvik ediyordu. Böylesine kaotik bir ortam içinde Fransa, İtalya'dan daha erken davranarak Tunus'u işgal eder ve bu işgal neticesinde Bismark'ın beklentileri gerçekleşir: İtalya, Almanya ile yakınlaşmaya başlar. Bu olaydan sonra 1882 yılından I. Dünya Savaşı'nın başına kadar devam edecek olan İtalya, Almanya ve Avusturya ittifakı kurulmuş olur. Bu dönemde kurulan ittifakların dünyanın kaderini derinden etkilediğini söylemek mümkündür. Bu bağlamda; *Afrika kıtasında sömürge elde etme yarışında Batılı güçlerin birbirlerini dengelemek amacıyla ittifaklar kurduğunu ancak bu ittifakların çabuk dağıldığını ifade etmek gerekir* (Coşar, 2011, s.12). Bu ittifak ve denge arayışları içinde İtalya, büyük prestij ve güç sahibi bir devlet haline dönüşür.

İtalyanlar artık daha büyük bir devlet olmuşlardır ve nüfusları da bu doğrultuda artmıştır. Hızla artan nüfusunu yeni bir sömürge elde ederek oraya yerleştirmek ve geliştirmek olan ekonomisine ham madde kaynağı bulmak amacıyla Habeşistan'ın (Etiyopya) Massava şehrini de işgal etmek için planlar yapmaya başlarlar. Bu işgali gerçekleştirmek için asıl hızlandırıcı etkenler arasında, gün geçtikçe güçlenen Habeşistan'ın İtalyan sömürgesi olan Eritre ile Somali üzerinde baskı yapmaya başlaması ve Fransa ile İngiltere'nin Almanya korkusuyla İtalya'nın bu işgaline göz yummaları sayılabilir. Fakat İtalyan Başbakanı Agostino Depreti, böylesine büyük bir saldırının ülkesi açısından tehlikeli olacağını düşündüğü için biraz çekimser davranır.

Bu mütereddit işgal isteğinin neticesinde İtalyanlar ilk önce Massava'yı ele geçirirler. Daha sonra Somali sahillerine de yerleşerek Habeşistan'ı iki taraftan sıkıştırırlar. Böylece İtalya *Afrika kıtasının paylaşım savaşına katılan büyük devletlerin sonuncusu ya da ilk küçük Batılı devlet olmuştur* (Coşar, 2011, s.22). Habeş imparatoru Gan'ın mağlup olmasıyla kendisine bağlı olan Şoa kralı Menelik, imparator olmak amacıyla İtalyanlarla ittifak kurmaya çalışır. İtalya kralı Humberto ile Menelik arasında 2 Mayıs 1889 tarihinde Ucciali Anlaşması imzalanır. Ancak Menelik bu anlaşmanın Habeşçe metni ile İtalyanca metni arasında fark olduğunu ve kendisinin sadece Habeşçe metne bağlı olduğunu deklare eder. Bunun neticesinde İtalya ile arası bozulur.

Bu arada Fransa da Menelik'e yardım eder çünkü İtalya'nın Habeşistan'a yerleşmesini istememektedir. Rusya da Fransa ile ittifak kurduğu için İtalya'ya karşı Habeşistan direnişini

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/4 Winter 2015

sürekli teşvik etmekten geri kalmamıştır. İtalya başbakanı Crispi ise bir taraftan sosyalistlerle diğer taraftan papa ile mücadeleye girmesi nedeniyle büyük sıkıntılarla karşı karşıya kalır. Bu nedenle Crispi, Menelik ile bir savaşa girmekten kaçınmıştır. Ancak 1895 yılında Menelik, kendisine bağlı olan kuvvetleri İtalya'ya karşı kıskırtır ve Roma Hükümetinin de Habeşistan'a asker yardımı yapmasıyla "Adova Muharebesi" meydana gelir. Bu muharebede İtalyanlar büyük bir yenilgiye uğrarlar. Adova Savaşı'nda alınan büyük yenilgi Crispi'nin hem başbakanlıktan düşmesine hem de siyasi hayatının tamamen bitmesine sebep olur. İtalya'nın Mussolini öncesinde Afrika'da uğradığı askerî hezimetler ve bu hezimetlerin iç politikada yarattığı depremler, Şükrü Esmer tarafından *İtalya'nın tarihinde başbakanların başını yiyen Afrika felâketleri çoktur*. (Esmer, 1935, s.16) cümlesiyle ifade edilmiştir.

Nitekim Crispi hükümeti düşer ve 1896 yılında Habeşistan ile İtalya arasında "Adis Abeba" anlaşması imzalanır. *Adowa galibiyetinin Etiyopya tarihi açısından önemi hiç şüphesiz ki, ülkenin bağımsızlığının Batılı devletlerce tanınması ve Wichale Anlaşması'nın hükümlerini ortadan kaldıran Addis Ababa Anlaşması'nın yapılması olmuştur*. (Coşar, 2011, s.24).

İtalya, Uccialli ve Abeba Anlaşmaları arasında İngiltere ile 1906 senesinde üç ayrı sözleşme imzalar ve İngilizlere de Habeşistan üzerindeki himayesini kabul ettirir. Bu sözleşmelerin ardından Habeşistan ile İngiltere arasında sınır sözleşmesi imzalanır ve İngiltere böylelikle İtalya'nın nüfuz alanı olarak kabul ettiği topraklar üzerinde söz sahibi olur.

Birinci Dünya Savaşı ve Sonrasında Afrika'daki İtalyan Faaliyetleri ve Habeşistan'ın İşgal Edilmesine Giden Süreç

İtilaf Devletleri'ne katılarak I. Dünya Savaşı'na giren İtalya, Londra'da İngiltere ve Fransa ile bir sözleşme imzalar. Bu sözleşmeye göre; *İngiltere ile Fransa, Afrika'daki sömürgelerini Almanya hesabına genişletirlerse, İtalya'nın da Eritre, Somali ve garbî Trablus ile İngiltere ve Fransa sömürgelerine komşu olan topraklarında genişlemek hakkını teslim ederler*. (Esmer, 1935, s.19). I. Dünya Savaşı bittikten sonra İtalya, Londra Sözleşmesi'ne dayanarak İngiltere ve Fransa'dan toprak talep eder. 1919 yılında ise Fransa, Trablusgarp sınırında İtalya lehine düzeltmeler yapar. Ancak İtalyanlar bu sınır düzenlemelerinden memnun kalmazlar. Mussolini'den önceki yönetimlerde de rahatsızlık yaratan bu sınır konusu, Mussolini tarafından açık bir şekilde sorun olarak kabul edilmiş ve bu mesele İtalya ile Fransa arasında anlaşmazlık konusu olarak kalmıştır.

Habeşistan, büyük devletlerin arasında var olan Afrika ile ilgili bu problemlerin daha büyük bir sorun teşkil etmesini engellemek amacıyla 1923 yılında Uluslar Kurumu'na katılmaya karar verir. İşin en ilginç tarafı ise Habeşistan'ın Uluslar Kurumu'na üye olmasını en çok İtalya'nın gerekli görmesidir. Ancak faşist lider Mussolini, Habeşistan'a Kurum'a girmesi için yardım etmekle ne kadar büyük bir hata ettiğini daha sonra idrak etmiştir. Bu olaydan sonra, yani 1925 yılında, İtalya ile İngiltere iş birliği yaparak Habeşistan topraklarında birtakım teşebbüslere girmek için anlaşmışlardır. Bu pazarlık 1906 yılında İtalya, İngiltere ve Fransa devletleri arasında imzalanmış olan üç taraflı sözleşmeye aykırı olduğu gerekçesiyle Fransa derhal harekete geçerek Habeşistan lehine politikalar geliştirir ve bu durumu Uluslar Kurumu'na protesto ettirir.

Bu olaydan üç yıl sonra ise Habeşistan hükümeti ile İtalya arasında hakem anlaşması imzalanarak aralarında çıkacak olan bütün anlaşmazlıkların bir hakeme devredilmesi kabul edilir. Meydana gelen bu hadiselerden de anlaşılacağı üzere İtalya ile Habeşistan arasındaki sorunlar zaman zaman değişik mecralarda seyretmiştir. Ancak İtalya'da faşizmin iktidara gelmesi ve I. Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkan ekonomik problemler, İtalya'nın bakışlarını el değmemiş topraklara sahip olan Habeşistan'a kati bir şekilde çevirmesine yol açar.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/4 Winter 2015*

Habeşistan'da ise 1930 yılında imparatorluk tahtına I. Haile Selassie çıkar. Selassie tahta çıkmasından itibaren Habeşistan'ı Batılılaştırmak için İngiltere ve Fransa'dan yardım almaya başlar. Fakat Habeşistan'ın Eritre ve Somali sınırlarında sürekli olarak sorunlar yaşanması nedeniyle İtalya, kendisinden önce Habeş imparatorunun bu toprakları ele geçirmesinden endişe eder. İtalya, artık Habeşistan'ın daha fazla güçlenmesine ve uluslararası platformda daha fazla destek toplamasına imkân tanımadan işgali gerçekleştirme niyetindedir.

Mussolini artık harekete geçmek için müsait bir zaman beklemeye başlar. Nihayet *Almanya'da Nazizmin iktidarı ile Orta Avrupa'da Alman üstünlüğünün belirmesi ihtimali ve Almanya'nın Versay kayıtlarından kurtulma çabalarının İngiltere ve Fransa tarafından gereken şiddette bir tepki ile karşılanamaması Mussolini'nin aradığı müsait zamanın işaretleri olmuştur* (Armaoğlu, 1996, s. 253). Mussolini ele geçirmek istediği bu zengin topraklara saldırmak için 1935 yılını seçmiştir çünkü Almanya'nın da hızla silahlandığı bu kaotik ortam içinde Avrupa'nın dışında bir toprak ele geçirme teşebbüsünün herhangi bir engelle karşılaşmayacağını öngörmüştür. Diğer taraftan Fransa ile İtalya devletleri arasında 1935 yılında Laval Anlaşması veya Roma Anlaşmaları diye adlandırılan anlaşmalar imzalanır. Bu anlaşmalar dünya kamuoyunda büyük yankı uyandırır, büyük tepkilere sebep olur. Aynı şekilde *İngilizler ve Fransızların Etiyopya'yı Mussolini'nin ellerine teslim ettikleri Aralık 1935'te imzalanan Laval Paketi, Türk basınında (da) amansızca eleştirildi* (Ali, 2012, s.162).

Almanya'nın silahlanması meselesinin görüşüldüğü; Fransa, İtalya ve İngiltere'nin katıldığı Stresa Konferansı sonrasında Mussolini artık harekete geçmek için kesin kararını verir. 5 Aralık 1934 tarihinde Habeşistan ve Somali sınırında bulunan Welwel'de iki devletin askerleri arasında çıkan çatışma ile artık İtalya'nın Habeşistan'a saldırmasını mümkün hale getirecek olan fiili sebep de ortaya çıkmış olur.

Habeşistan'ın İtalya Tarafından İşgal Edilmesi ve Bu İşgalin Akbaba Dergisindeki Yansımaları

Türk mizah edebiyatının önemli ve uzun ömürlü yayınlarından biri olan Akbaba dergisi, İtalya'nın Habeşistan işgalini en başından itibaren yakından takip eder ve haftalar boyunca kapak karikatürlerini bu işgale ayırır. 3 Ekim 1935 tarihinde başlayan işgal öncesinde, Akbaba dergisi daha 13 Temmuz 1935'ten başlayarak İtalyan sömürgeciliğinin Habeşistan üzerindeki emellerini işlemeye başlar. İşgal hazırlıklarının yapıldığı bu dönemde bile İtalya'nın sahip olduğu sömürgeci iştah Akbaba dergisinde açık bir şekilde tespit, teşhir ve tenkit edilir. Akbaba dergisinin doğrudan kapak karikatürleriyle verdiği mesajlar, başlamamış bir işgal konusunda Türk ve dünya kamuoylarını uyarıcı niteliklidir. Ancak bu uyarıların İtalyan ve dünya siyasetinde karşılık bulmadığı açıktır. Nitekim İtalya, büyük bir iştah ve azimle daha önce ele geçiremediği Habeşistan topraklarına saldırır.

İşgalin başlamasıyla birlikte Akbaba dergisinin Habeşistan konusuna daha yakından eğildiğini ve hem kapak karikatürleriyle hem de içerik yazılarıyla bu işgale güçlü bir ses tonuyla ve açıkça tepki gösterdiğini görüyoruz. Zira Akbaba dergisinin görüşü, bu işgalin haksız ve zalimce bir hareket olduğu yönündedir. Aslında Akbaba dergisinin bu işgal karşısındaki tutumu, belli oranlarda Türk dış politikası ile de paralellik içindedir. Bu bakımdan Akbaba dergisinin İtalyan işgaline karşı takındığı sert tavır, aynı zamanda Türk diplomasinin bu olaya yaklaşım tarzına dair göstergesel bir veri özelliği olarak da değerlendirilebilir. Diğer taraftan Türk diplomasinin de bu işgal karşısında bazı siyasi ve hukuki hamleler yaptığı bilinmekte ve yapılan çalışmalarla ortaya konulmaktadır. Nitekim Mehmet Sait Dilek'in ifadesiyle *Türk dış politika aktörleri giderek gerginleşen ortamda özellikle İtalya'nın Akdeniz'de büyük güç olma arzusuyla hareket etmesini hoş karşılamamıştı* (Dilek, 2012, s. 1523). Çalışmalardan çıkan sonuçlara göre Türkiye, bu savaş esnasında Habeşistan'la dostça ilişkiler geliştirmekten ve haksız İtalyan işgaline tepki göstermekten

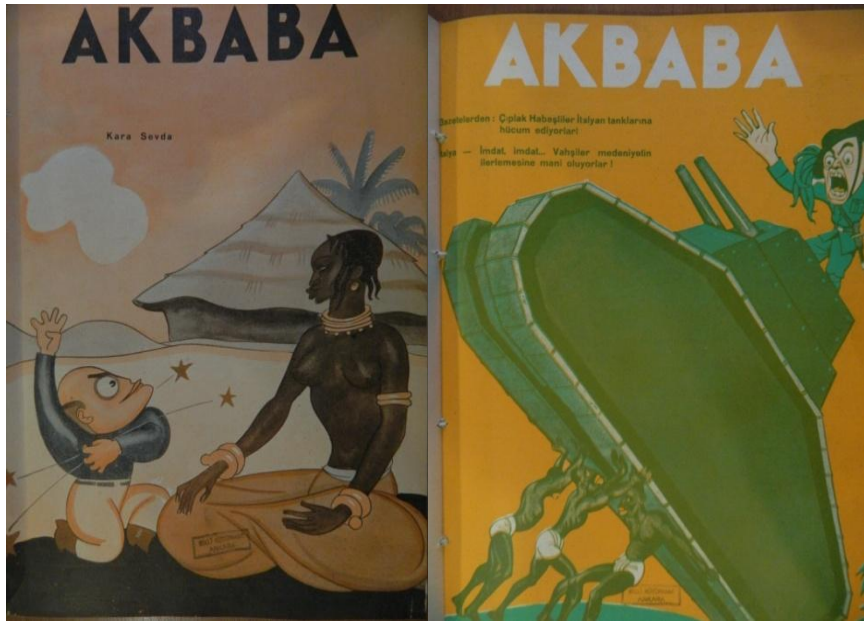
Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/4 Winter 2015

çekinmemiştir. Bu durumla ilişkili olarak *Türkiye'nin tepkisi niçin dostlarınınkinden ve dostlarının müttetiklerinden daha ileri boyutlardaydı?* (Ali, 2012, s.159). Sorusunu soran Abdu Muhammed Ali, cevap olarak Türkiye'nin İtalya'dan daha az korktuğunu ve Milletler Cemiyeti'nden daha fazla şey beklediğini belirtir. Ali, aynı zamanda *Türkiye'nin İtalyan misillemesine karşı daha az savunmasız* (Ali, 2012, s.159).olduğuna dikkat çeker.

Akbaba dergisinin kapak karikatürlerindeki temel vurgulardan birisi, İtalya ve Habeşistan arasındaki güç dengesizliğidir. Habeşistan üzerinde sömürge emelleri bulunan İtalya, bu emellerini Habeşistan'a *medeniyet* götürdükleri yönündeki propagandalarla kamufle etmeye çalışmaktadır. Orantısız bir güçle Habeşistan'a saldıran İtalya'nın bir taraftan da Habeşistan halkına *huzur ve medeniyet* vaat etmesi paradoksal bir durum yaratır. Bu paradoksal durum, Akbaba dergisine hiciv ve mizah bakımından malzeme sağlar. Dergi, bu malzemeleri satirik bir üslûpla işleyerek İtalya ve sömürgeci zihniyete karşı bir yaygın faaliyetine girişir.

Fotoğraf 1: Akbaba dergisinin 7 Eylül 1935 ve 19 Ekim 1935 tarihli sayılarına ait kapak karikatürleri.

Diğer taraftan Habeşistan halkının İtalyan teknik üstünlüğü karşısındaki çaresiz direnişine traji-komik bir üslûpla dikkat çekilir. İtalya teknik donanım ve silah gücü bakımından çok üstün kuvvetlerle Habeşistan'a saldırırken Habeşistan halkı son derece ilkel teknik ve araçlarla ülkelerini savunmaya çalışır. Bu ironik tezat karşısında Akbaba dergisi, Afrika'nın coğrafi, siyasi ve sosyal durumunu ortaya koyan, Afrika'nın ilkel şartlarda direnmeye çalışmasını anlatan karikatürler yayımlar. Afrika'nın ilkelliğinin vurgulandığı bu karikatürler, Afrika'yı aşağılamak amacıyla değil, aksine medeni olduğu iddia edilen Batılı devletlerin vahşiliğini ortaya koymak için yayımlanır. Batı medeniyetinin temel dinamiklerinin *Hümanizm* ve *Bilimsel Akılcılık* (Baran, 2013, s.61) gibi kavramlar olduğu sık sık iddia edilse de Akbaba dergisinin bu fikirde olduğunu söylemek mümkün değildir. Akbaba dergisi, 19. ve 20. yüzyıllar boyunca bilimsel gelişmenin ve ileri teknolojinin öncülüğü rolünü üstlenen Batı medeniyetinin insanlık için büyük bir tehdit olarak ortaya çıkışına vurgu yapar. *Modernizm, insanlık adına sağladığı birçok kazanımın yanı sıra, tiranlaşan lider ve rejimlerin güçlenip gelişmesini sağlayan olumsuz bir zemin de oluşturmuştur* (Keskin, 2013, s. 782). Akbaba Dergisinin Musollini liderliğindeki İtalya'ya bakışı bu çerçevede içinde izah edilebilir. Daha geniş ve kapsayıcı bir perspektiften bakıldığında şu sonuca ulaşmak mümkündür: *Batı*

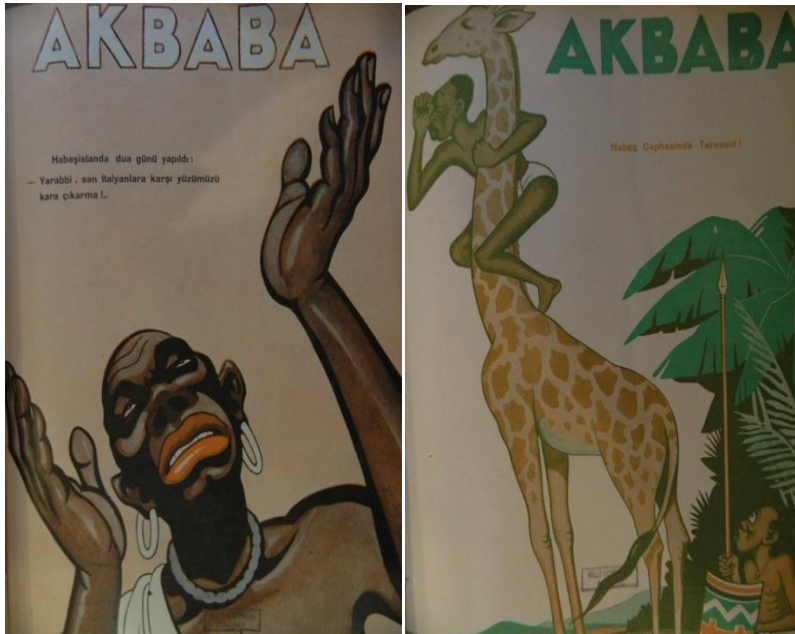
Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/4 Winter 2015

modernliği sömürgeci anlayışla birleştiğinde modernlik birçok olumsuz sonuç doğurmaktan da öte büyük yıkımlar yaratabilmektedir (Gürkan, 2014, s. 470). Habeşistan'daki İtalyan işgali de Habeşistan halkı için büyük yıkımlara sebep olur. Habeşistan halkının içinde bulunduğu bu çaresiz ve umutsuz durum karşısında dua etmekten ve Tanrı'nın yardımını dilemekten başka yapabileceği çok fazla bir şey yoktur.

Batı medeniyetinin yanı sıra Akbaba dergisinin eleştirilerinden Milletler Cemiyeti de payını alır. Milletler Cemiyeti'nin gerek işgal öncesinde gerekse işgal sırasındaki etkisiz müdahale girişimleri ve pasif pozisyonu kuruluş amaçları ve üstlendiği misyon doğrultusunda kendisinden beklenti içinde olan dünya kamuoyunu hayal kırıklığına uğratar. Bu işgal bir bakıma Milletler Cemiyeti'nin dünya devletleri üzerindeki etkinlik ve otoritesinin de test edildiği siyasi bir hamle özelliği kazanır. Akbaba dergisinde Milletler Cemiyeti'nin misyonunu yerine getiremediğine vurgu yapan yazı ve karikatürler yer alır.

Milletler Cemiyeti'nin etkin bir barış politikası izleyememiş olmasının sebeplerinden biri olarak Afrika'daki çıkarlarının zedeleneceğinden çekinen Batılı devletlerin Habeşistan'ın işgal edilmesini görmezden gelmesi sayılabilir. Zira, bu Batılı devletler aynı zamanda Milletler Cemiyeti'nin etkili ve üçlü üyeleridir. Milletler Cemiyeti'nin kuruluşunu ilkesel bağlamda yanlış bir adım olarak değerlendiren İspanyol düşünür Jose Ortega Y Gasset, *Milletler Cemiyeti var olmayan bir hukuk için oluşturulmuş dev bir hukuksal aygıtı. Adalet boşluğunu hile ile ezeli diplomasi doldurdu, o da hukuk kılığına sokulduğundan, evrensel yozlaşmaya katkıda bulundu.* (Gasset, 2010, s. 240) diyerek Milletler Cemiyeti'nin içinde bulunduğu açmazın dinamiklerini tespit eder.

Fotoğraf 2: Akbaba dergisinin sırasıyla 14 Eylül 1935 ve 14 Aralık 1935 tarihli sayılarına ait kapak karikatürleri.

Fahir Armaoğlu ise Habeşistan'ın işgalini birkaç cümlede özetleyerek bu işgal ile Milletler Cemiyeti'ne üye bir devletin yine bu kuruma üye bir devlet tarafından ortadan kaldırıldığına vurgu yapar: *5 Mayıs'ta Adisababa İtalyanlar tarafından işgal edildi. 9 Mayıs'ta da Habeşistan'ın İtalya'ya ilhakı ilân edilip, İtalya kralı aynı zamanda Habeşistan İmparatoru ünvanını aldı. Böylece, bütün dünyanın gözü önünde Milletler Cemiyetinin bir üyesi, başka bir üyenin Paktın*

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/4 Winter 2015

teminatı altında bulunan bağımsızlık ve egemenliğini ve varlığını ortadan kaldırdı (Armaoğlu, 1996, s. 256).

Bu savaşın başından itibaren ortaya çıkan tablo Milletler Cemiyeti'nin kuruluş ilkeleriyle çelişir. *Bu seferin yürütülüşü bile sömürgecilikten farklı bir şeyin ortaya çıktığını gösteriyordu. Bu da, dünyada kuvvetin egemen kılınması, bu yoldan dünyanın tekrar paylaşılması, her yerde uluslar arası hukuk yerine saldırganlığın ve keyfiliğin üstün gelmesiydi* (Luraghi, 2000, s. 251). İtalya'nın bu saldırganlık ve keyfiliği, Milletler Cemiyeti'nin ilkelerinin en başından itibaren dikkate alınmamasından ileri gelir.

Akbaba dergisinin Milletler Cemiyeti hakkındaki eleştirilerinin Türkiye'nin genel politik eğilimleriyle örtüştüğünü söylemek de mümkündür. Türkiye; Habeşistan işgali konusunda Abdu Muhammed Ali'nin de ifade ettiği gibi, *Milletler Cemiyeti'nin Roma'nın çıkarları adına harcandığını düşünüyordu* (Ali, 2012, s. 161). Bu düşüncenin yansımaları Akbaba dışındaki basın organlarında da yer alır.

Fotoğraf 3: Akbaba dergisinin sırasıyla 7 Mart 1936 ve 13 Haziran 1936 tarihli sayılarına ait kapak karikatürleri.

Akbaba dergisi, Habeşistan'ın İtalya tarafından işgal edilmesiyle birlikte dünya barışının temelden sarsıldığı ve sürecin 1. Dünya Savaşı'nın kaotik ortamına benzer bir duruma doğru evrildiği düşüncesindedir. Derginin bu noktadaki tespit ve öngörülerinin haklılığı ilerleyen yıllarda ortaya çıkacaktır. Nitekim 2. Dünya Savaşı'na giden yol bir bakıma Habeşistan'ın işgaliyle açılmıştır. 1. Dünya Savaşı sonunda ağır anlaşmalarla sağlanmaya çalışılan ve adeta pamuk ipliğine bağlı bulunan dünya barışı, küçük bir kıvılcımla yerini büyük bir savaşa bırakabilirdi. Böyle bir ortamda *Habeşistan'ın* İtalyanlar tarafından işgal edilmesi, Akbaba dergisinde barışın ortadan kalkmakta olduğunu vurgulayan mesajların yer almasına sebep olur.

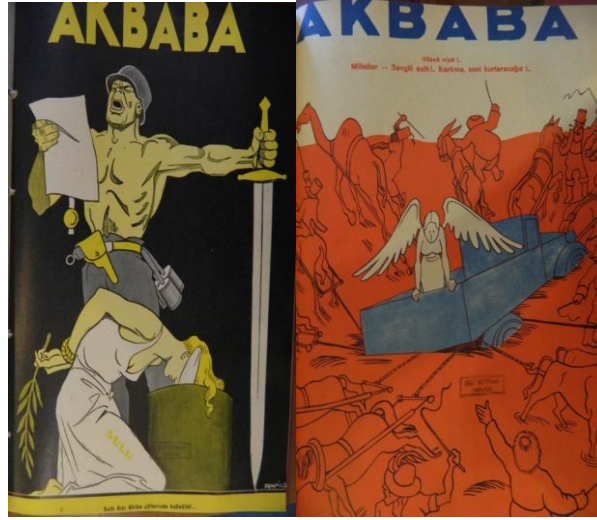
Akbaba dergisi barışın simgesi olarak bir *sulh kızı* imgesi kullanır. Barışın bir kız imgesi ile simgeleştirilmesi, barışın kırılgan ve naif niteliğini vurgular. Bütün dünya kamuoyu gibi, Akbaba dergisi de dünya barışının her an bozulup dünyanın tekrar kaotik bir ortamın içine düşeceğine dair endişeler taşır. O günün konjonktürel yapısı içinde barışın korunmasının pamuk ipliğine bağlı olduğu söylenebilir. Dünya siyasetine yön veren büyük devletlerin atacağı en küçük bir adım bile

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/4 Winter 2015

bu bakımdan büyük bir önem taşır. İtalya'nın Habeşistan'ı işgal etmesi ise Akbaba dergisi tarafından dünya barışının geleceğini tehdit eden yanlış bir adım olarak değerlendirilir.

Fotoğraf 4: Akbaba dergisinin sırasıyla 12 Ekim 1935 ve 2 Nisan 1937 tarihli sayılarına ait kapak karikatürleri.

Akbaba dergisi, büyük bir savaşın meydana geleceği yönündeki öngörülerinde haklı çıkacak ve insanlık tarihinin en kanlı savaşı birkaç yıl sonra dünyayı kasıp kavurmaya başlayacaktır. Batılı devletlerin sömürge iştahı ve erkeklerin savaşçı içgüdüleri sulh kızının Afrika çöllerinde katledilmesine sebep olur.

Habeşistan İtalya karşısında bir anda mağlup olmaz. Habeşistan'ın bir müddet direnmeyi başarması savaşın süresinin uzamasına sebep olur. Ancak bir süre sonra modern İtalyan silahları karşısında dayanmaları olanaksız hale gelir. Yedi aylık bir mücadelenin ardından İmparator Selassie 2 Mayıs 1936 günü ülkesini bir İngiliz gemisiyle terk etmek ve İngilizlere sığınmak zorunda kalır. İmparatorun İngiltere'ye sığınması Akbaba dergisinde imparatora yönelik eleştirilerin de yayımlanmasına sebep olur. Dergide çıkan karikatür ve yazılarda imparatorun kendi canını kurtarmak için kaçtığı ve beraberinde maddi zenginlikleri de götürdüğüne dair göndermeler yer alır.

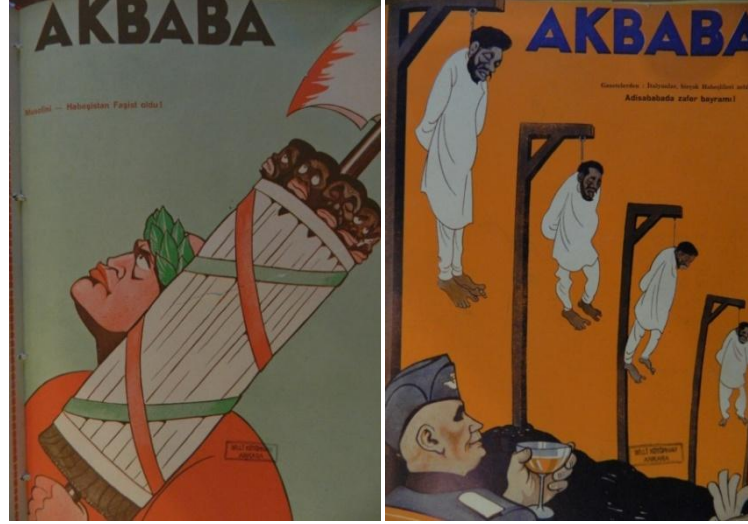
Fotoğraf 5: Akbaba dergisinin 9 Mayıs 1936 tarihli sayısından bir karikatür.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/4 Winter 2015

İmparator Selassie İngiltere'ye sığınarak kendisini kurtarmış olur. Ancak Habeşistan halkının kaçacak başka bir ülkesi, sığınacak başka bir devleti yoktur. Habeşistan'a giren İtalyan kuvvetleri beraberlerinde, Habeşistan halkına vaat ettikleri medeniyet ve refah yerine, kan ve gözyaşı getirirler. Birçok kişi idam edilir. Bu idamlar da Akbaba dergisinde kapak karikatürlerine yansır.

Fotoğraf 6: Akbaba dergisinin sırasıyla 19 Mayıs 1936 ve 30 Mayıs 1936 tarihli sayılarına ait kapak karikatürleri.

Sonuç

İtalya-Habeşistan savaşının birçok önemli sonuçları olur. Akdeniz'de İtalyan-İngiliz gerginliğine sebep olan bu savaş, Avrupa'nın politik durumunu ve siyasi dengeleri büyük oranda etkiler. Konjonktürel dengelerin hızla değişmesi, Almanya ile Avrupa'da güçlü bir devletin desteğini arayan İtalya'nın yakınlaşmasını sağlar. Böylece Hitler-Mussolini ittifakının ilk adımı atılmış olur. 1936'da Berlin-Roma Mihveri kurulur ve Nazi Almanyası ile Faşist İtalya birbirlerine iyice yaklaşır. 2. Dünya Savaşı'na kadar sürecek olan işbirliği bu süreç içerisinde ortaya çıkar.

Akbaba dergisi bütün bu süreci yakından takip eder. Habeşistan işgali başlamadan önce İtalyan emellerini isabetli tahlillerde ortaya koyan dergi, işgalin başlamasıyla birlikte barışın kısa bir zaman içinde bozulacağı ve büyük bir savaşa doğru yol alınacağı yönündeki öngörülerinde de haklı çıkar. Habeşistan halkının maruz kaldığı insanlık dışı uygulamaları ve uluslar arası arenada sessiz kalmayı tercih eden büyük devletleri eleştirmekten geri kalmayan derginin yayın politikasının belli noktalarda Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin dış politikada izlediği stratejiyle de paralellik gösterdiğini söylemek mümkündür. Bu bağlamda Türk kamuoyu ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin dar anlamda Habeşistan'a, daha geniş anlamda ise Afrika ve Asya'daki mazlum milletlere karşı ilgisiz kalmadığını, bu coğrafyalarda meydana gelen siyasi hadiselerle yakından ilgilendiğini söylemek mümkündür.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/4 Winter 2015

KAYNAKÇA

- ALİ, Abdu Muhammed, *Etiyopya-Türkiye İlişkileri: Karşılıklı Şüphe ve Anlaşmazlıktan Karşılıklı Anlayış ve İşbirliğine*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Ankara, 2012.
- ARMAOĞLU, Fahir, *20. Yüzyıl Siyasî Tarihi: 1914-1995*, Alkım Yay., İstanbul, 1996.
- BARAN, Murat, “Avrupa’da Gelişen Modernlik ve Modernleşme Anlayışları ve Bu Anlayışların Türkiye’ye Yansımalarına Tarihi Sosyolojik Açından Bir Bakış / Modernity and Modernization Understandings Emerging in Europe and a Sociological, Historical Overview to the Reflections of These Understandings On Turkey”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, ISSN 1308-2140, Volume 8/11 Fall 2013, s. 55-79.
- COŞAR, Hümeyra, *Etiyopya-Somali Arasındaki Ogaden Sorunu*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslar Arası İlişkiler Anabilim Dalı, Ankara, 2011.
- DİLEK, Mehmet Sait, “Akdeniz’de Yaşanan Güvenlik Sorunu ve Büyük Güçlerin Politikası (1936 / 1939) / Security Issue in the Meditarrenae and The Polisy of Great Powers (1936 / 1939)”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, ISSN 1308-2140, Volume 7/4, Fall 2012, s. 1519-1540.
- ESMER, Şükrü, “Habeşistan ve Büyük Devletler”, *Siyasal Bilgiler*, S. 56, Kasım 1935, s.15-21.
- GASSET, Jose Ortega Y, *Kitlelerin Ayaklanması* (Çev. Neyyire Gül Işık), Türkiye İş Bankası Kültür Yay., İstanbul, 2010.
- GÜRKAN, Hasan, “Modernleşme Sürecinde Afrika’nın İki Büyük Krizi: Ruanda ve Darfur Meseleleri Üzerine Bir İnceleme / Two Major Crisis in Afrika in the Process of Modernization: A Study On Rwanda and Darfur Issues”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, ISSN 1308-2140, Volume 9/4 Spring 2014, s. 469-491.
- KESKİN, Fatih, “Çok Eski Düş isimli Küçürek Öykü Bağlamında Bireyin Kendini ve İnsanlığı Seçme Sorunu / The Problem of Self-selection and Selective Sense of Humanity in the Short Short Story of A Very Ancient Dream”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, ISSN 1308-2140, Volume 8/8 Summer 2013, s. 779-785.
- LURAGHİ, Raimondo, *Sömürgecilik Tarihi* (Çev. Halim İnal), E Yay., İstanbul, 2000.

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

KESKİN, F., KESKİN, Ö., İtalya’nın Habeşistan’ı İşgalinin Akbaba Dergisindeki Yansımaları, *Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 10/4 Winter 2015, p. 659-670, ISSN: 1308-2140, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.7562>, ANKARA-TURKEY

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/4 Winter 2015

